

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 17: «Қазіргі аграрлық ғылым: цифрлық трансформация» атты халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференцияға материалдар = Материалы международной научно – теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 17: «Современная аграрная наука: цифровая трансформация», посвященной 30 – летию Независимости Республики Казахстан.- 2021.- Т.2, Ч.2 - С. 85-87

Жастардың жұмыссыздық деңгейін қамтамасыз ету және жас кәсіпкерлерді қолдау

*Талтахова Аружан Галимуллақызы, 2-курс студенті
«Л.Н.Гумилев атындағы Евразиялық Ұлттық университеті» Нұр-Сұлтан қ*

Әлеуметтік-еңбектік қатынастардағы тең мүмкіншіліктер туралы Қазақстан Республикасының Конституциясында, «Халықты еңбекпен қамту» Заңында, Қазақстан Республикасының еңбек Кодексінде көрсетілген. Алайда оларды жүзеге асыру нақтылығы объективті және субъективті кедергілерге соқтығысады, нәтижесінде, еңбекпен қамту кеңістігіндегі тең мүмкіншіліктердің саясатына бақылау жасайтын және жүзеге асыратын нормативті құжаттардың субъектілері, қоғамдық институттардың тапшылығы дұрыс анықталмағандығын тереңдете түседі.

XXI ғасырдың экономикасы басқа жұмыс күшін қажет ететін жоғары технологиялық мүмкіндіктерді қолданумен құрылатыны анық. Басты рөл дамушы еңбек нарығындағы талаптарға жауап беретін жастарды кәсіби дайындау және қайта даярлау жүйесін қайта құруға бағытталған. Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 жылғы «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2012-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының» өзінде: Адам ресурстарын даярлау сапасын арттыру, жеке тұлға мен қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарының басымдықтары негізінде көп деңгейлігі білім берудің ұлттық жүйесін жаңғырту туралы жазылған. Ал міндеттерінің біріне, экономиканың барлық салалары үшін жоғары білікті және бәсекеге қабілетті кадрларды даярлаудың сапасын арттыру болып табылады.

Жоғары мамандандырылған білім беру жүйесінде еліміздің ең жақсы жоғары оқу орындарында мамандандырылған кадрларды даярлау үшін мемлекеттік тапсырыс механизмі енгізіледі; мамандандырылған тәжірибе, студенттік сынақ мерзім (стажировка), түлектердің еңбекпен қамтылуын

ұйымдастыру үшін жұмыс берушілерді кірістіру; Қазақстан Республикасы 2003-2015 жылдарды индустриалды-жаңашылдық даму Стратегиясының жүзеге асуын қамтамасыз ететін, техникалық мамандықтар бойынша жоғары квалификацияланған сәйкесінше кадрларды даярлауға жағдай жасау.

Жастарды жұмысқа орналастыру кеңістігіндегі мәселелерді шешуде, әлеуметтік жұмыстың ұйымдастырушылық-экономикалық бағытындағы кәсіби-ақпараттық және кеңес беру жүйесінің тәжірибе қызметі аса пайдалы.

Осылардың тағайындалуы бәсекелестікті жоғарылатып, жастардың еңбек нарығындағы сұранысқа ие мамандықтарды таңдауларына ықпал жасар еді. Мұндай жүйеде индивидуалды және топтық жұмыс формаларын жүзеге асыруға болушы еді (ақпараттық-оқыту курстары, кәсіпкерлік қызмет және өзіндік дербес жұмыспен қамтылу бойынша бағыт беретін бизнес-клубтардағы топтық сабақтар, әлеуметтік-психологиялық бағдарламалар, коммуникативті мәдениет дағдыларын дамыту және тағы басқалар. Қазақстан Республикасының «Халықты еңбекпен қамту» Заңында жас адамның еңбекпен қамту орталығында жұмыссыз ретінде тіркелуі, жұмыссыздың орталықпен құқықтық қатынасқа отырғандығын көрсетеді. Бұдан былай еңбекпен қамту орталығы тіркелген жұмыссызға жұмысқа орналасуға, кәсіби кеңес беруге, кәсіби даярлауға және қайта даярлауға, бос жұмыс орындары туралы мәлімет беруге, қажет болған жағдайда қоғамдық жұмыстарға қатысуға және нақты әлеуметтік қолдау ретінде жұмыссыздық бойынша жәрдемақы алуға қатысуға жәрдемдесуге тиіс[1].

2019 жылғы үшінші тоқсанның соңындағы жағдай бойынша, 15-тен 28 жасқа дейінгі жұмыссыз жастар арасында 31,4 мыңнан астам адамның, немесе 37,1%-ының, жоғары білімі бар — олардың аны бір жылда 6,9%-ға артқан. Жұмыссыз жастардың арасындағы 4,1 мың адамның немесе 4,8%-ының аяқталмаған жоғары білімі бар.

Жастар практикасы білім беру ұйымдары түлектерінің меңгерген кәсібі (мамандығы) бойынша бастапқы жұмыс тәжірибесін алуы мақсатында түлектер үшін ұйымдастырылды.

Жастар практикасы меңгерген кәсібі (мамандығы) бойынша техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары, жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының, оқуды аяқтаған кейінгі 3 жыл ішіндегі және жиырма тоғыз жастан аспаған түлектері қатарындағы жұмыссыздарға арналған.

Жастар практикасы барлық меншік нысанындағы кәсіпорындар мен ұйымдарда ұйымдастырылады.

Жастар практикасы тұрақты жұмыс орындарынан тыс және бос тұрақты жұмыс орындарынан тыс жүргізіледі. Мұндай жұмыс орындары ауыр жұмыстарда, еңбек жағдайлары зиянды және (немесе) қауіпті жұмыстарда құрылмайды.

Жастар практикасы бойынша жұмыс орындарының саны

шектелмейді. Жастар практикасы бойынша жұмыс уақытша сипатқа ие болады. Жастар практикасының ұзақтығы 6 айдан аспайды.

Қазақстан Республикасы 2013-2020жж аралығындағы бойынша 5 пайыз жастарды жұмыспен қамтамасыз ету жоспары құрылды[2].(Кесте-1)

Кесте-1 жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету жоспары

Өңірлер:	2013 ж	2014 ж	2015 ж	2016 ж	2017 ж	2018 ж	2019 ж	2020 ж
Ақмола обл	4172	2613	2560	2569	2695	3046	3523	3860
Ақтөбе обл	4105	2571	2519	2527	2652	2997	3466	3798
Алматы обл	9701	6077	5954	5973	6267	7083	8191	8976
Атырау обл	2767	1733	1698	1704	1788	2020	2337	2560
БҚО	3148	1972	1932	1938	2034	2299	2658	2560
Жамбыл обл	5557	3481	3410	3422	3590	4057	4692	5141
Қарағанды обл	7012	4393	4304	4318	4530	5120	5921	6488
Қостанай обл	5075	3179	3115	3125	3278	3705	4285	4695
Қызылорда обл	3278	2053	2012	2018	2118	2393	2768	3033
Маңғыстау обл	2550	1597	1565	1570	1647	1861	2153	2359
Түркістан обл	11709	7336	7187	7210	7565	8550	9888	10834
Павлодар обл	4136	2591	2539	2547	2672	3020	3493	3827
СҚО	3268	2047	2006	2012	2111	2386	2759	3024
ШҚО	7102	4450	4359	4373	4589	5186	5997	6571
Алматы қ	3942	2470	2420	2427	2547	2878	3329	3648
Астана қ	7304	4576	4483	4498	4719	5333	6168	6758
Қазақстан республикас	84826	53139	52063	52231	54802	61934	71628	78485

Ы								
---	--	--	--	--	--	--	--	--

Қазіргі таңда жастарды қолдау мақсатында көптеген бағдарламалар жоспарланды. «Жасыл ел», «Жас маман», «Еңбекке жолдама», «Еңбекқор», «Дипломмен ауылға!», «Ауылдың тірегі» бағдарламасын жүзеге асыруда жастар көптеп қатысатын болады, экономиканың аграрлық, өнеркәсіптік, құрылыс секторын дамыту, сондай-ақ, жастарды еңбекпен қамтуға бағытталған әлеуметтік маңызы бар жобалар жүзеге асырылатын болады. «Жас маман» түсінігі нормативті бекітіліп, олар үшін минималды әлеуметтік пакет болады. Жастарға техникалық және кәсіптік білім алуға ынталандырудың нақты шаралары жүзеге асып, индустриализация бағдарламасына қатысу жүзеге асырылады.

Осы үшін «Еңбекке жолдама» жобасын жіберу жоспарлануда. Бұдан басқа, жұмысшы жастарды өзін-өзі дамыту, еңбек шиеленістерінің алдын-алу үшін жастар ұйымын құру және экономиканың түрлі кәсіпкерлік секторларында жастар саясатының «Еңбекқор» корпоративтік бағдарламасын қабылдау жоспарлануда. Одан басқа, түрлі мамандықтар бойынша Жалпыхалықтық «Семсер» сыйлығын шығару ұсынылады. Жас мамандарды медициналық, педагогикалық, әлеуметтік және аграрлық мамандықтарға тарту үшін иауылдық жерлерде «Дипломмен ауылға!» жобасын жүзеге асыру жалғасатын болады. Одан басқа, ауыл жастарына қала жастарындай тең мүмкіндік жасау мақсатында «Ауылдың тірегі» жобасын жүзеге асыру ұсынылады. Ауылдық жерде жастар өз кәсібін ашу үшін пайызсыз және кепілсіз қаржыландыруды бөлу тетіктері қарастырылады. Осы мақсатта «Бастауыш фермер» жобасы енгізілетін болады.

Жастардың тұрғын-үй мәселесін шешу шаралары қарастырылатын болады. Жатақханалардың санын көбейту, бар жатақханаға күрделі жөндеу жүргізу, сондай-ақ, жекешелендіріліп кеткен студенттік жатақханаларды қайтару[3].

Қорытынды. Жоғарыдағы қанатты сөздерді ескере отырып, Қазақстан Республикасының болашағы - жастар екені дәлелдеуді қажет етпейтін сөйлем екенін аңғара алатын болдық. Және де, жастар саясатын жүзеге асыруда әлеуметтік жұмыстың рөлі аса маңызды екені байқалды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясаты туралы Заңы
//Егемен Қазақстан. -2004. -№176. – 14 шілде.
2. <https://www.enbek.kz/docs/ru/node/139>
3. Ешпанова Д. Д., Нысанбаев А. Н. Социальный портрет молодежи в современном Казахстане // Социологические исследования. - 2012. - N 12. - С. 86-95.